

PORTRETE

Ștefan Angi Hominaticum Magistri

Pavel Pușcaș

Profesorul Ștefan Angi ne-a părăsit la 87 de ani împliniți. E aproape incredibil pentru oricine îi era aproape, căci Ștefan Angi era încă tânăr, energic și în plină formă intelectuală. Nu am consultat în detaliu arhiva de personal a Academiei, dar nu cred că a mai existat cineva în Academia noastră care să fi petrecut 65 de ani din viață

în această instituție. Trei sferturi din viața domnului profesor a fost aici cu noi și pentru noi. Și deși numărul anilor e doar o convenție arbitrară, ei au greutatea și însemnătatea lor prin faptele care le-au însoțit, prin ceea ce se durează în planul școlii și ideilor.

Domnul Ștefan Dionisie Angi s-a născut la 16 octombrie 1933 în comuna Ojdula din apropierea Târgului Secuiesc. Tatăl său a fost profesor de liceu într-o vreme în care dascălul era prețuit și respectat. În acest sens profesorul nostru continuă misiunea didactică din familie. A avut un frate Ladislau care a fost artist grafic și pictor, profesor la Liceul de artă din Târgu Mureș. Sora sa Maria a studiat și ea la Conservatorul de Muzică Gheorghe Dima. Soția domnului Profesor Miess Marianne este și ea absolventă a Conservatorului de Muzică Gheorghe Dima și provenea dintr-o familie în care exista tradiția învățământului căci mama sa a fost învățătoare. Cei care i-au fost aproape domnului profesor și-au dedicat viața învățământului, artei, muzicii. Într-un anume fel toți aceștia se împlinesc în personalitatea multiplă, complexă a domnului profesor așa cum îl cunoaștem de zeci de ani. Angi Ștefan a urmat cursurile elementare la

Târgu Mureș, apoi Liceul de băieți din Târgul Secuiesc în 1948 și a continuat studiile la Școala Agricolă din Târgul Secuiesc absolvind-o cu diplomă de merit în 1951. Apoi a urmat cursurile Institutului Agronomic din Cluj unde a terminat 3 ani de studiu. Aceasta a fost probabil perioada incipientă și de formare a tânărului în căutarea unei vocații.

Adevărata vocație s-a impus în 1953 când și-a urmat chemarea către muzică și s-a înscris la Conservatorul Gheorghe Dima, absolvind secția de Pedagogie în anul 1958 cu Examen de Stat. Student excelent, a beneficiat 2 ani și jumătate de bursa republicană pentru foarte bune rezultate. A avut în această perioadă profesori și modele profesionale pe Markos Albert (Teoria muzicii), Nagy Istvan (dirijat coral) Guttmann Istvan și Antonin Ciolan (ansamblu orchestră), Zsurka Peter (vioară), Ana Voileanu-Nicoară (muzică de cameră), Benko Andras (istoria muzicii), Max Eisikovici (contrapunct), Jodal Gabor (armonie), Jagamos Janos (forme muzicale) Szenik Ilona (folclor). Toți au fost modele de competență profesională cu realizări serioase în domeniul muzical.

Calificativele obținute ca și competența l-au recomandat deja pentru o carieră didactică academică. Astfel în 1958 a fost numit Preparator la Conservator la disciplina Estetică pe care a predat-o fără întrerupere până la pensionare. Între 1958-1961 a fost preparator, apoi între 1961-63 asistent. În perioada 1963-66 a fost aspirant al Universității din Moscova la Facultatea de Filosofie, realizând o Teză de Doctorat în domeniul Esteticii Muzicale. Din 1966 până în 1971 a fost lector, apoi între 1971-79, conferențiar. Din 1979 a fost Profesor la disciplina de Estetică muzicală. Ștefan Angi a fost și a rămas profesorul de Estetică al Academiei pentru toți cei care l-au cunoscut și s-au format la cursurile sale.

Activitatea sa didactică nu s-a redus doar la Conservatorul Gheorghe Dima, ulterior Academia de Muzica Gh. Dima, căci a predat și la Facultatea de Filosofie a Universității Babes-Bolyai, la Facultatea de Litere a aceleași universități sau la Institutul de Arte Vizuale Ion Andreescu. Apoi a predat la Universitatea Creștină Partium, respectiv Universitatea Emanuel din Oradea, cursurile de Estetică, Estetică muzicală, Retorică muzicală, Teorii moderne asupra muzicii. A predat cursuri speciale: Dialog interartistic, Istoria ideilor-Istoria imaginilor la Academia de Muzică, ca și la Facultatea de Litere, în ciclurile de studiu de Master și studii Doctorale.

Activitatea sa de cercetare științifică cuprinde sute de lucrări publicate (peste 200 de lucrări). A realizat și publicat volume importante, de referință în Estetica muzicală. În 1975, **Muzică și**

Estetică (Zene es Esztetika), în 2001, **Muzicalitatea esteticului** (Az esztetikum zeneisege). În 2003, **Modele ale frumosului muzical**. În 2004, o lucrare crucială, **Prelegeri de estetică muzicală** în două volume și patru tomuri. În 2005 apare lucrarea **De la valoare la semnificație**. În 2008, **Fotografia la minut din atelierelor compozitorilor clujeni** iar în 2014, un volum de scrieri despre muzică la EditioMusica din Cluj ca și un volum antologic de studii de muzicologie ce a apărut la Editura Partium. Probabil că o listă completă a lucrărilor domniei sale ar ocupa cel puțin 10 pagini scrise la un singur rând. Există și lucrări la care a fost coautor cu studii publicate în țară și străinătate. Domnul Profesor este cunoscut în întreaga țară în domeniile muzică, estetică, filosofie, în majoritatea Universităților din România. A fost membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, membru fondator al Fundației Gheorghe Dima, al fundației culturale Sigismund Toduță, al Societății muzicienilor maghiari din România și al Societății Române Mozart.

Lucrările domniei sale au primit o recunoaștere academică în România prin premiile cu care acestea au fost apreciate. În 1977 a primit premiul Ciprian Porumbescu al Academiei de Științe pentru lucrarea sa *Muzică și estetică*. În 2004 a primit Premiul EME (Societatea Transilvană Museum) pentru activitatea sa. În 2006 a primit Premiul Academiei de Științe în domeniul Filosofie pentru lucrarea *De la Valoare la Semnificație*. În 2009 a primit premiul UCMR pentru lucrarea *Fotografia la minut din atelierelor compozitorilor clujeni*. Aceste premii academice au fost însoțite și de premii și medalii ale instituțiilor muzicale, ca recunoaștere a valorii și meritelor activității sale. În anul 2002 a primit Ordinul Meritul pentru învățământ în Grad de Cavaler. În 2006 a primit Medalia Comemorativă a Universității de Arte George Enescu din Iași. În 2007 i s-a decernat titlul de Doctor Honoris Cauza al Academiei de Arte din Iași iar în 2012 a fost numit Profesor Emerit al Academiei de Muzică Gheorghe Dima din Cluj. Probabil că activitatea domniei sale merita o mai largă și mai consistentă recunoaștere pentru cele 6 decenii de carieră universitară, pentru sutele de lucrări, articole și studii publicate și respectiv pentru zecile de lucrări monografice, de referință astăzi în estetica muzicală.

Aceasta este partea exterioară, administrativă, scriptică a unei vieți închinată carierei academice, formării studenților și discipolilor și promovării esteticii muzicale în cadrul cultural românesc. Deși sunt înalt semnificative toate aceste lucruri par relativ inerte, lipsite de viață, doar litera moartă a procesului verbal și actului aditiv ce însumează realizările unei cariere extrem de lungi. Iată de ce în

continuare încercăm să vorbim despre Ștefan Angi sub cinci aspecte esențiale: Omul, Muzicianul, Esteticianul, Filosoful și Profesorul.

OMUL. E foarte dificil să vorbești despre un om și totuși primul lucru pe care îl observă oricine și l-au simțit toți colegii și discipolii domniei sale este că Ștefan Angi a fost un **om bun**. Avea un mod de a se manifesta, comporta cu ceilalți care era funciamente bun, fără nici un fel de forțare. Era o atitudine morală naturală, sinceră, clară, deschisă. Putem adăuga acestei calități primordiale faptul că Domnul Ștefan Angi avea întotdeauna răbdare cu studenții, îngăduință față de greșeli, inexactități etc. și în mod cert speranță, știind că învățăceii de astăzi vor ajunge acolo unde trebuie și merită să ajungă. A doua calitate fundamentală a Omului Angi era **curiozitatea**. Era un curios fără limite, interesat de tot și de toate. De biologie și agronomie, de fizica cuantică, de astronomie și astrofizică, de chimie ori psihologie. Îmi aduc aminte cum acum 25 de ani, deja senior, s-a angajat într-o aventură extraordinară, luptând cu computerul zi și noapte. Treptat, în timp, a învățat toate programele necesare devenind un computerist versat în tot ceea ce avea nevoie. A treia caracteristică a Omului Angi era **credința**. Un om profund religios, catolic practicant, fără nici un fel de ostentație. Nu discuta și nu impunea nimănui ideile ori valorile religioase care pentru el erau foarte importante. Credința sa se manifesta prin elipsă, prin discreție și pudoare. Dar și prin preocuparea majoră pentru literatura muzicală religioasă în întregul ei, cu studiul textului literar, al muzicii, al hermeneuticii și filosofiei implicite, care l-a urmărit toată viața.

MUZICIANUL. Muzicianul Ștefan Angi a primit prime noțiuni și impulsuri probabil încă devreme, în copilărie, în cadrul familial și al comunității. Adevărata educație profesională muzicală a venit în perioada studenției și deși cunoaștem puține lucruri din vremea aceea despre care în general nu se prea vorbește, am remarcat întotdeauna admirația și respectul domniei sale față de marii profesori pe care i-a avut. Însă doar din perifrize sau povestiri anecdotice. Cunoaștem pasiunea sa pentru vioară, pentru repertoriul violonistic și pentru excelența interpretării din relatările rare, dar pline de miez, despre Jurkabacs, profesorul său de vioară pe vremea aceea prim violonist al Filarmonicii. La fel, despre pasiunea pe care avut-o pentru cvartetul de coarde în care s-a angajat cu mare dedicație și datorită viorii, dar mai ales culturii, fineței și adevărului muzical pe care le promova la cursuri o mare personalitate muzicală și intelectuală ca Ana Voileanu-Nicoară. Tot astfel, mărturisirea adesea despre revelațiile și iluminările pe care instrumentiștii din orchestră le-au avut sub bagheta creatorului de școală dirijorală din Cluj, Antonin Ciolan, ca și despre

realizările deosebite al orchestrei de studenți din vremea aceea. La fel, despre concertele titanilor interpretării: Richter, Oistrach, Rostropovici, Kogan la care a avut privilegiul de a asista la Moscova în anii doctoranturii. Pe când majoritatea profesorilor de Estetică provin din zona științelor sociale ale Facultăților de Filosofie, domnul Ștefan Anghi a fost un muzician adevărat și dedicat.

ESTETICIANUL. Esteticianul Anghi este astăzi un intelectual de referință al domeniului în România. Fără să știe că asta a impus ani lungi de formare, informare, meditație și sinteză asupra tuturor marilor surse ale istoriei esteticii cât și a experienței sale nemijlocite din domeniul muzical. Teza sa de Doctorat: *Muzica și afectivitatea*, elaborată la Moscova sub conducerea unui mare filosof, Valentin Ferdinandovici Asmus, a introdus efectiv în contextul limbii ruse și apoi și la noi termenul de **afectivnosti-afectivitate** în cercetarea estetică. Lucru esențial, căci în domeniul estetic categoria și valoarea estetică sunt legate în mod inextricabil de trăirea sensibilă și răspunsul afectiv la contemplația operei de artă. Om de o complexă cultură ce cuprinde literatura veche și contemporană, istoria artelor vizuale dar și a celor contemporane, incluzând pictura, sculptura, arhitectura, teatrul, cinematografia, își realiza cursurile de fiecare dată cu un florilegiu de exemple provenind din diverse arte. În acest context al dialogului artistic permanent, el a încetățenit la noi sintagma de **mediu omogen al artelor**. Nu a inventat-o, dar a impus-o în școala clujeană și în contextul estetic românesc, aceasta fiind astăzi un mod cvasi obligatoriu de a examina corespondențele și valențele dialogante ale valorilor estetice în diverse câmpuri artistice. Lucrarea sa fundamentală în două volume și 4 tomuri este cea mai extinsă și mai consistentă lucrare de estetică în cultura română de la Tudor Vianu încoace (de 80 de ani). Astfel încât, conchidem că esteticianul Ștefan Anghi a creat efectiv o școală clujeană de estetică care se impune și în plan național.

FILOSOFUL. Format într-o Facultate de filosofie ce cuprindea personalități reductibile cum a fost Ovsianikov sau Asmus, profesorul Anghi a fost înainte de toate un **kantian**. Mai nuanțat, „un neokantian bine temperat” marcat și de filosofia lui Augustin, ori Thoma d’Aquino. Posibil ca acest lucru să fie marca benefică a filosofului Asmus și pe care el a trecut-o și asupra noastră. Astăzi încă îmi aduc aminte de cursurile sale de estetică kantiană, la care studenți fiind, duceam „bătălii ideatice” ce se încheiau seara târziu, efectiv, când portarul ne dădea afară. În același timp era profund interesat de filosofia secolului XX. De la Heidegger a preluat filosofia Ființei, de la Gadamer a preluat hermeneutica Ideii, de la Derrida a preluat critica și

deconstrucția atentă a sistemelor, de la Bergson filosofia Duratei și așa mai departe. Interesat în egală măsură de psihanaliză, de structuralism, Ștefan Angi avea o filosofie tonică, umanistă și senină din care însă nu lipsea însă luciditatea, spiritul critic și acribia.

PROFESORUL. Ștefan Angi a fost și rămâne un profesor **MARE.** Un dascăl ce și-a asumat deplin vocația apostolică de profesor al Frumosului și întru Frumos. Și cum ar fi altfel dacă în cei 65 de ani de carieră a condus sute de licențe, zeci de disertații, 85 de teze de doctorat. Dacă am vorbi în termeni militari, discipolii (doar cei apropiați și direcți ai domniei sale) ar face un batalion, iar cei ce i-au fost studenți, poate chiar un regiment de muzicieni. Dar nu atât cantitatea e relevantă și edificatoare cât mai ales tendința, alegerea și atracția pe care magistrul o exercita asupra studioșilor. Faptul că un număr atât de mare de studenți, discipoli, doctoranzi (din toată țara) l-au ales ca și conducător, este semnificativ pentru consistența, importanța, ba chiar în anumite cazuri fascinația pe care o aveau cursurile domniei sale. Aici s-au afirmat și calitățile sale care decurgeau din cele umane; vorbeam mai sus despre om și spuneam: răbdare, îngăduință, speranță. La clasa profesorului Angi era vie, fără ostentație, etica și deontologia profesorului și cursurile sale erau un model de dialog academic între magistrul și studenți.

Am rememorat datele esențiale ale carierei profesorului Angi. Am adăugat calitățile esențiale ale omului Angi. În final este cazul să aducem omagiul nostru către unul dintre cei mai buni profesori, care a fost toată viața dedicat învățământului în general și Academiei de Muzică Gheorghe Dima în special.

SUMMARY

Pavel Pușcaș

Hominaticum Magistri

Ștefan Angi was a musician, aesthetic theoretician, philosopher and professor of whose scientific research activity comprehends hundreds of published works. He edited and published important volumes of musical aesthetics. He was member of the Union of Composers and Musicologists in Romania, founder and member of "Gheorghe Dima" Foundation, of "Sigismund Toduță" Cultural Foundation, of the Romanian Society of Hungarian Musicians and of the Mozart Romanian Society and one the best professors, who dedicated his entire life to teaching in general and to "Gheorghe Dima" Music Academy in Cluj Napoca in particular.